

Mulevhogute wa Pfanelo dza Vhuthu

Nga la 10 Nyendavhusiku 1948, Buthanonyangaredzi la Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka (UN) lo tangedza Mulevhogute wa Pfanelo dza Vhuthu. Nga murahu ha vhukando uhu he ha tou vha divhazwakale, Buthanonyangaredzi lo ita khuwelelo kha mashango othe ane a vha mirado uri a andadze Mulevhogute uyu na “u vhona uri u phadaladzwe, u taniwe, u vhalwe na u talutshedzwa zwikoloni na kha zwiwe zwiimiswa zwa pfunzo.” Thalutshezo ya tshiVenda yo dzudzanywa nga mirado ya tshitafu na matshudeni vha Yunivesithi ya Kapa u itela u pembelela vhumambo ha tshihumbudzo ha 60th ha Mulevhogute uyu une wa tou vha divha zwa kale khathihi na u pembelela vhumambo ha tshihumbudzo ha 150th ha Fakhalithi ya zwa milayo ya Yunivesithi ya Kapa. Thalutshedzo yo vhalwa lwa u tou thoma Thohoyandou kha vhumambo he ha farelwa Yunivesithi ya Venda nga la 01 Nyendavhusiku 2008.

MVULATSWINGA

Vhunga u divhea ha u dzhiela ntha lwa mvele ya tshirunzi tsha muthu na ndingano na pfanelo dza vhathu vhothe zwi murango wa mbofholowo, vhulamukanyi na mulalo lifhasini,

Vhunga u dzhielwa fhasi na u tsikeledzwa ha pfanelo dza vhathu ho bveledza zwiito zwa vhuveveru vhu fhandulaho luvalo lwa muthu, na u da ha shango line khalo vhathu vha do diphina nga mbofholowo ya u amba na u tenda kha zwine vha funa, na u vhofholowa kha nyofho na zwinyagwa lo divhadzwaho sa dzangalelo lihulwane la vhathu zwavho,

Vhunga zwi zwa ndeme, arali muthu a sa faneli u kombetshedzwa nga u shaya inwe ndila, u vutshela vhumambudzi na vhumtsikeledzi, uri pfanelo dza vhuthu dzi tsireledzwe nga tshumiso ya mulayo,

Vhunga zwi zwa vhumhogwa u humwedza mvelaphanda ya vhukonani havhudi vhukati ha dzitshaka,

Vhunga vhathu vha Mbumbano ya Dzitshaka vho khwathisedza kha Tshata lutendo lwavho kha pfanelo dza vhuthu dza ndeme, kha tshirunzi na ndeme ya vhumvha ha muthu na kha ndingano ya pfanelo dza vhanna na vhumfimakadzi na uri vho diimisela u humwedza mvelaphanda ya u tshilisana na tshiimo tsha khwine tsha vhumtshilo kha mbofholowo khulwane,

Vhunga Mashango ane a vha Mirado o divhofha u swikelela u bveledza humhumwedzo ya thonifho na u tevhedzwa ha pfanelo dza vhathu na mbofholowo dza vhumhogwa a tshi shumisana na Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka,

Vhunga u pfeseswa ha pfanelo idzi na mbofholowo zwi zwa ndeme khulwane kha uri mbofho iyi i bveledzwe nga vhumdalo,

Zwino-ha, Zworalo, Buthanonyangaredzi li khou rwela tari Mulevhogute wa Pfanelo dza Vhuthu uyu sa tshone tshikalo tshine tsha nga shumiswa nga nnyi na nnyi tshine tsha tea u swikelelwa nga vhathu vhothe na tshaka dzothe, kha u vhona uri muthu muwe na muwe na murado muwe na muwe wa tshitshavha, e na Mulevho uyu ngelekanyoni yawe, u do lusa nga u tou funza na u shumisa pfunzo u bveledza phanda thonifho ya pfanelo idzi na mbofholowo a tshi shumisa maga o bvelaho phanda, kha vhumimo ha lushaka na ha tshaka-tshaka, u vhona uri izwi zwi dzhielwa ntha na u tevhedzwa vhukati ha vhathu vha Mashango ane a vha Mirado na vhathu vhane vha vha kha vhumo vhu re fhasi ha ndaulo ya mashango ayo.

Vhathu vhothe vha bebwa vhe na mbofholowo nahone vha tshi lingana siani la tshirunzi na pfanelo. Vhathu vhothe vho newa mihumbulo na mvalo ngauralo vha tea u konou farana sa vhathu vhathihi.

Tshiteñwa 2

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo na mbofholowo dzo bulwaho kha Mulevho uyu, hu si na u khethululwa hufhio kana hufhio, ho disendekaho kha murafho, muvhala, mbeu, luambo, vhurereli, polotiki kana muhumbulo muñwe-vho, vhubvo ha tshitshavha kana u tshilisana, ndaka, mabebo kana tshiimo tshiñwe-vho.

Nga ntha ha izwi, a hu na khethululo ine ya do itelwa muthu hu tshi tevhelwa tshiimo tsha zwa polotiki, mulayo kana tshiimo tsha shango kha dzitshakatshaka kana vhupo vhune muthu a bva khaho, hu nga vha hu re na vhudilangi, hu ha thirasithi, hu sa divhusi kana huhu re kha vhuimo ho pimiwaho nga vhudivhusi.

Tshiteñwa 3

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya vhutshilo, mbofholowo na tsireledzo ya muthu.

Tshiteñwa 4

A hu na muthu ane a do dzheniswa kha zwa vhupuli kana vhushumeli; zwa vhupuli na mbambadzo ya dziphuli zwi do iledzwa nga ndila dzothe.

Tshiteñwa 5

A hu na muthu ane a do tambudzwa kana u farwa nga ndila ya tshitu, i songo teaho muthu kana u farwa kana u tarafiwa nga ndila i tsitsaho tshirunzi.

Tshiteñwa 6

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo dza u dzhiwa sa muthu fhethu huñwe na huñwe phanda ha mulayo.

Tshiteñwa 7

Vhathu vhothe vha a lingana phanda ha mulayo nahone vho tewa nga tsireledzo ya mulayo i edanaho, hu si na khethululo. Vhathu vhothe vha na pfanelo ya tsireledzo i edanaho kha khethululwo i pfukaho Mulevho uyu na kha thuthuwedzo inwe na inwe malugana na khethululo yo raloho.

Tshiteñwa 8

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya ndamulelo ya khoro dza lushaka dzi re na vhukoni kha vhukando vhu pfukaho pfanelo dze a newa nga ndayotewa kana mulayo.

Tshiteñwa 9

A hu na muthu ane a do farwa, u valelwa kana u shakuliswa hu si na tshiitisi.

Tshiteñwa 10

Muthu muñwe na muñwe o fanelwa, nga u edana ho fhelelaho, u thetsheswa lwo teaho nga dzulo la nnyi na nnyi na hone lo diimisaho nga lothe li sa dzhiho sia, musi hu tshi khoutiwa pfanelo dzawe na mbofho dzawe na mulandu muñwe na muñwe wa vhugevhenga une a hweswa.

Tshiteñwa 11

Muthu muñwe na muñwe o hweswaho mulandu wa vhugevhenga u na pfanelo ya u dzhiwa a si na mulandu u swika zwenezwo o no wanwa mulandu zwi tshi ya nga mulayo tsengoni ya tshitshavha, he a wana thodea dzothe dza u dipilela malugana na mulandu wonoyo.

A hu na muthu ane a do wanwa mulandu nga nthani ha nyito kana u sa ita nyito, zwe zwa vha zwi si mulandu nga fhasi ha mulayo wa lushaka kana wa dzitshakhatshaka nga tshifhinga tshe mulandu wa itea ngatsho. Ha ngo tewa na u latiswa lwo kalulaho u fhirisa ndatiso ye ya vha yo tiwa nga tshifhinga tshe mulandu wa itea ngatsho.

Tshiteñwa 12

A hu na muthu ane a do dzhenelelwa kha zwa ene muxe, muta wawe, haya kana vhudavhidzani, kana u taselwa ha thompho na tshirunzi tshawe, zwo sokou itwa kana hu si na tshiitisi tshi no pfesesea. Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya tsireledzo ya mulayo malugana na u dzhenelelwa honoho kana u taselwa.

Tshiteñwa 13

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya mbofholowo ya u tshimbila na vhudzulapo nga ngomu mikanoni ya shango linwe na linwe.

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u bva shangoni linwe na linwe, ho katelwa na lawe, na u humela kha shango lawe.

Tshiteñwa 14

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u toda na u diphina nga pfanelo dza vhafhalali kha manwe mashango malugana na u tsireledzwa kha u tovholwa.

Pfanelo iyi i nga si shumiswe hune u hweswa mulandu ha vha hu si ha vhugevhenga ha politiki, kana zwiito zwi fhambanaho na ndivho na mirando ya Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka.

Tshiteñwa 15

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u vha na lushaka lune a wela khalwo.

A hu na muthu ane a do thivhelwa uvha wa lushaka lune a wela khalwo kana a hanelwa pfanelo ya u shandukisa lushaka lune a wela khalwo.

Tshiteñwa 16

Vhanna na vhafumakadzi vha minwaha yo vhinaho vha na pfanelo ya u dzhena kha zwa mbingano na u vha na muta hu si na u thivhelwa nga zwa murafho, lushaka kana vhurereli. Vhothe vha na pfanelo dzi linganaho siani la mbingano, vha kha mbingano na musu i tshi fhela.

Mbingano i do dzhenelwa fhedzi nga vhathu vhane vha khou malana vho vhofholowa nahone hu na thendelano yo fhelelaho.

Muta ndi tshipida tsha tsiko nahone tsha ndeme kha tshitshavha ngauralo wo tea u tsireledzwa nga tshitshavha na Muvhuso.

Tshiteñwa 17

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u vha na ndaka o diimisa nga eñhe kana o tangana na vhañwe.

A hu na muthu ane a do dzhielwa ndaka hu si na tshiitisi tshi no pfesesea.

Tshiteñwa 18

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya mbofholowo ya muhumbulo, luvalo na vhurereli; pfanelo heyi i katela mbofholowo ya u shandula vhurereli hawe kana zwine a tenda khazwo, na mbofholowo a eñhe kana e na vhañwe na musu e khagala kana fhethu ho dzumbamaho, u sumbedzisa vhurereli hawe kana zwine a tenda nga u funza, nyito, u rerela na u tevhedza.

Tshiteñwa 19

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u vha na mihumbulo yawe na u amba; pfanelo heyi i katela mbofholowo ya u vha na mihumbulo hu si na u dzhenelelwa, na u kona u toda kana u wana mafhungo na u phadaladza mafhungo na mihumbulo hu tshi shumiswa nyandadzamafhungo hu sa sedzwi mikano.

Tshiteñwa 20

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya mbofholowo ya u kuvhangana nga mulalo na nyandano.

A hu na ane a do kombetshedzwa u vha murado wa nyandano.

Tshiteñwa 21

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u shela mulenzhe kha muvhuso wa shango lawe, nga ene mune kana nga vhaimeleli vhe a dikhethela o vhofholowa.

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u kona u wana tshumelo ya vathu i no lingana kha shango lawe.

Lufuno lwa vathu lu do vha lwone murango wa maandalanga a muvhuso, hezwi zwi do bveledzwa nga khetho dza vhukuma dzine dza do vha hone nga zwifhinga zwo tiwaho, nahone khetho idzi dzi do vha dza vathu vhothe nga u lingana nahone u khetha hu do vha ha tshidzumbe kana ha shumiswa manwe maga a u khetha nga mbofholowo.

Tshiteñwa 22

Muthu muñwe na muñwe, sa murado wa tshitshavha, u na pfanelo ya u wana tshumelo ya tsireledzo ya zwa u tshilisana, nahone u na pfanelo ya u konou swikelela pfanelo dza ikonomi, u tshilisana na mvelele zwine zwa todea kha tshirunzi tshawe na u bveledza vhuvha hawe a tshi tikedzwa nga nungo dza lushaka na tshumisano ya dzitshakatshaka zwi tshi ya nga nzudzanyo na zwiko zwa Muvhuso muñwe na muñwe.

Tshiteñwa 23

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u shuma, mbofholowo ya u khetha mushumo, nyimele ya mushumo yo teaho nahone i tangedzeaho khathihi na u tsireledzwa kha vhushayamushumo.

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo, hu si na khethululo, ya u wana malamba ane a lingana na a vhañwe kha mushumo une wa fana.

Muthu muñwe na muñwe ane a shuma u na pfanelo ya u wana malamba o teaho nahone ane a

tanganedzea u itela uri ene na muṭa wawe vha konou tshila vhutshilo vhu re na tshirunzi, na u dovha u ḑadziswa, arali zwo tea, nga dziṇwe tsireledzo dza zwa u tshilisana.

Muthu muṇwe na muṇwe u na pfanelo ya u vhumba kana u vha murado wa madzangano a vhashumi hu u itela tsireledzo ya madzangalelo awe.

Tshiteṇwa 24

Muthu muṇwe na muṇwe u na pfanelo ya u awela na u ḑigeda, hu tshi katelwa awara dzo pimiwaho dza u shuma na dziholodeni dzo tiwaho dzi re na muholo.

Tshiteṇwa 25

Muthu muṇwe na muṇwe u na pfanelo ya vhuimo ha vhutshilo ho teaho mutakalo na u tshila zwavhuḑi hawe na muṭa wawe, hu tshi katelwa na zwiliwa, zwiambaro, vhudzulo na mbavhalelo ya dzilafho na tshumelo dza u tshilisana, khathihi na pfanelo ya tsireledzo musu hu na vhushayamushumo, vhulwadze, vuholefali, vhutshilikadzi, vhualuwa kana iṇwe nyimele ya vhutshilo ine muthu a sa kone u i langa.

Vhomme na vhana vha tea u wana ndondolo na thuso zwa tshipentshela. Vhana vhoṭhe, hu sa sedzwi uri vho bebwa mbinganoni kana nḑa ha mbingano, vha ḑo wana tsireledzo ya zwa u tshilisana i no fana na ya vhaṇwe.

Tshiteṇwa 26

Muthu muṇwe na muṇwe u na pfanelo ya pfunzo. Pfunzo i ḑo ṇekedzwa hu si na mbadelo kha mirole ya fhasi kana ya u ranga ine ya vha ya vhuṭhogwa. Pfunzo ya mirole ya fhasi i ḑo vha khombe-khombe. Pfunzo ya zwa thekheninikhi na zwa phurofesheni i ḑo itwa uri i wanale na pfunzo dza nṭha dzi ḑo swikelelea nga nḑila i linganaho ho sedzwa vhukoni.

Pfunzo i ḑo vha i livhiswaho kha u bveledzisa vhuvha ha muthu woṭhe na u khwaṭhisedza ṭhonifho ya pfanelo dza vhuthu na mbofholowo dza ndeme. I ḑo tuṭuwedza u pfesesa, u konḑelelana na vhukonani vhukati ha dzitshaka, mirafho kana zwigwada zwa vhurereli, nahone i ḑo bvisela phanḑa mishumo ya Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka ya u itela uri hu vhe na mulalo.

Vhabebi vha na pfanelothangwa ya u nanga pfunzo ine ya ḑo ṇekedzwa vhana vhavho.

Tshiteṇwa 27

Muthu muṇwe na muṇwe u na pfanelo ya u shela mulenzhe kha kutshilele kwa mvelele ya tshitshavha o vhofoholowa, u ḑiphina nga vhutsila na u vha na mukovhe kha zwa mveledziso ya saintsisi na mbuelo yazwo.

Muthu muṇwe na muṇwe u na pfanelo ya tsireledzo kha mikhwa na dzangalelo la ndaka zwi bvaho kha zwibveledzwa zwa saintsisi, maṇwalo kana vhutsila zwine a vha muṇwali wazwo.

Tshiteṇwa 28

Muthu muṇwe na muṇwe u na pfanelo ya nzudzanyo ya u tshilisana na ya zwa mashango a dzitshakatshaka zwine pfanelo na mbofholowo zwo sumbedzwaho kha uyu mulevho zwi nga bveledzwa nga vhuḑalo.

Tshiteṇwa 29

Muthu muṇwe na muṇwe u na mishumo kha tshitshavha ine ya ita uri vhuvha hawe vhu kone u

bvelela nga vhudalo nahone nga mbofholowo.

Musi muthu muṇwe na muṇwe a tshi khou shumisa pfanelo na mbofholowo dzawe, u tea u ita izwi a tshi dzhiela ṇṭha ndango ya mulayo wo itelwaho fhedzi u tsireledza pfanelo na mbofholowo dza vhaṇwe vhathu na u vhona uri hu vhe na u dzhielwa ṇṭha ha mikhwa ya kutshilele, vhudziki na kutshilele kwavhuḍi kwo teaho tshitshavha tsha demokirasi.

Pfanelo na mbofholowo idzi a dzi tei u shumiswa nga ṇḍila yo fhambanaho na ndivho na mirando ya Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka.

Tshiteṇwa 30

A hu na na tshithihi tshi re kha Mulevho uyu tshine tsha nga dzhiwa tshi tshi amba pfanelo iṇwe na iṇwe ine i nga shumiswa kha zwiṇwe na zwiṇwe kana u ita iṇwe nyito yo livhiswaho kha u thutha iṇwe na iṇwe ya pfanelo na mbofholowo zwo bulwaho afha malugana na Muvhuso, tshigwada kana muthu.